

DARBA AIZSARDZĪBAS EKONOMISKAIS IZDEVĪGUMS

IEVADS

Mūsdienu ekonomiskajā situācijā uzņēmumi tiek rūpīgi vērtēti no dažādiem aspektiem – sākot ar uzņēmuma rentabilitātes un peļņas rādītājiem un beidzot ar grūtāk analizējamām, bet bieži vien tikpat ietekmīgiem faktoriem kā uzņēmuma reputācija.

Raugoties no uzņēmēju viedokļa, neapšaubāmi, svarīgākais uzņēmējdarbības uzdevums ir peļņas gūšana. Tomēr, lai uzņēmums gūtu peļņu, tam tirgū ir jāpiedāvā produkts vai pakalpojums, kuru iespējams realizēt par konkurētspējīgu cenu. Arī tad, ja ar pašu produktu vai pakalpojumu viss ir kārtībā, katrā uzņēmumā ir virkne pamatizmaksu, kuras ietekmē galaprodukta vai pakalpojuma cenu, piemēram, iekārtu un telpu nodrošināšanas izmaksas, personāla un ražošanas izejmateriālu iegādes izmaksas utt.

Papildus iepriekšminētajam viena no uzņēmējdarbības izmaksu grupām ir saistīta ar drošas un veselīgas darba vides un darba aizsardzības prasību nodrošināšanu uzņēmumā.

Daudziem darba devējiem ir uzskats, ka darba aizsardzības izmaksas uzņēmumam rada tikai laika patēriņu un nevajadzīgus izdevumus, kuri rodas, pildot darba aizsardzības normatīvo dokumentu prasības, bet kuri nedod nekādu labumu uzņēmuma attīstībai. Tomēr tā nav, jo darba aizsardzība ir ekonomiski izdevīga – to apliecina dažādās pasaules valstīs veiktie pētījumi, kuros secināts, ka katrs darba aizsardzībā ieguldītais dolārs vai eiro nes vidēji divkārtu vai trīskārtu atdevi.

Šajā informatīvajā materiālā sniegsim ieskatu šī jautājuma teorētiskajos aspektos, kā arī ar dažādu piemēru palīdzību parādīsim, ka darba aizsardzības un ar to saistīto jautājumu risināšana nav tikai zaudējumi (lieki izdevumi), bet var nest katram uzņēmumam reālu un naudā novērtējamu ieguvumu, nemaz nerunājot par nodarbināto pozitīvu noskaņojumu un lojalitāti.

AR DARBA AIZSARDZĪBAS PASĀKUMIEM SAISTĪTIE IZDEVUMI UN TO PLĀNOŠANA – IESPĒJAS PAPILDU PEĻŅAS GŪŠANAI UN IZDEVUMU SAMAZINĀŠANAI

Kā norāda nozares eksperti un pieejamā informācija, Eiropas Savienības valstu un uzņēmumu problēma ir tā, ka, par spīti simtiem un tūkstošiem piemēru visā Eiropā un pasaulē, uzņēmēji joprojām nav pārliecināti par to, ka labs business ir iespējams tikai tad, ja katram nodarbinātajam ir laba veselība. Ne velti, piemēram, Lielbritānijā, svarīgākā darba aizsardzības devīze ir “Laba veselība – labs business”. Gandrīz jebkurš nopietns uzņēmējs teiks, ka vēlas sava kapitāla ilgtspējīgu izmantošanu, tomēr ne visi atcerēsies, ka svarīgākais uzņēmuma kapitāls ir tā nodarbinātie un, lai nodrošinātu tā darba spējas un produktivitāti, arī tajā ir nepieciešams investēt līdzekļus. Tāpat darba devēji ne vienmēr apzinās, ka ieguldījumi darba aizsardzībā (nodarbināto apmācībās, darba organizācijā, iekārtās, darbavietu plānošanā un aprikošanā) var būt ekonomiski ļoti izdevīgi.

Pasaulē ir veikta virkne pētījumu par to, kā investīcijas nodarbināto veselībā un darba aizsardzības sistēmās atspoguļojas uzņēmumu ekonomiskajos rādītājos. Vairums no tiem samērā pārliecinoši demonstrē, ka darbinieku veselības stāvoklis ietekmē uzņēmuma produktivitāti un ka darbinieku veselības uzlabošanā ieguldītie līdzekļi atmaksājas. Sīkāk analizējot vienu šādu pētījumu (*Watson Wyatt. Staying@Work, 2007*), kurā, balsoties uz trijiem parametriem – kopējiem akcionāru ienākumiem (akciju cena un dividendes), tirgus vērtību un darbinieku produktivitāti (ienākumi uz darbinieku), analizēta 355 lielu pasaules uzņēmumu (kuros kopā strādā 6,6 miljoni nodarbināto) darbība, redzam, ka uzņēmumi, kuri veic konsekventas investīcijas darbinieku veselības uzlabošanā, uzrāda:

- par 16,1% lielāku tirgus vērtību;
- par gandrīz 57% lielākus ienākumus akcionāriem;
- par 20% augstāku darbinieku produktivitāti.

Pētnieki ir mēģinājuši arī noskaidrot, cik Eiropas uzņēmumiem izmaksā dažādi veselības traucējumi (arodslimības, ar darbu saistītās slimības, nelaimes gadījumi darba vietās u. c.) darba vietās. Eiropas Arodveselības un darba drošības aģentūras pētījums (2002) liecina, ka ES valstīs ar darbu saistītie veselības traucējumi rada zaudējumus 2,6–3,8% apmērā no ES iekšzemes kopprodukta, un to dēļ tiek zaudēts 600 miljoni darba dienu katru gadu, radot vismaz 20 miljardu eiro zaudējumus gadā. Savukārt 2007. gada dati (*EUROSTAT Statistics in focus*, 63/2009) liecina, ka 3,2% ES nodarbināto (gandrīz 7 miljoni cilvēku) cietuši nelaimes gadījumos, savukārt 8,6% nodarbināto (gandrīz 20 miljoni cilvēku) min darba apstākļu radītos veselības traucējumus.

Eiropas Arodveselības un darba drošības aģentūras (2014) apkopotie dati par dažādu pasaules valstu aprēķiniem par darba vides ietekmi uz valstu ekonomiku rāda, ka atkarībā no pētījumu metodikas tie svārstās no 1,0% (Lielbritānijā) no iekšzemes kopprodukta līdz 4,8% (Austrālijā), turklāt tajos izmantotas ļoti atšķirīgas pieejas dažādu rādītāju iekļaušanā vai neiekļaušanā (sk. 1. tabulu).

1. tabula. DAŽĀDU VALSTU ZAUDĒJUMI % NO VALSTU IEKŠZEMES KOPPRODUKTA (IKP)

Valsts	Zaudējumi no IKP, %	Gads, kurā veikti aprēķini
Nīderlande	3,0	2004
Somija	2,0	2000
Spānija	1,7	2004
Lielbritānija	1,0	2010
Slovēnija	3,5	2000
Austrālija	4,8	2009
Jaunzēlande	3,4	2006
Vācija	3,1	2011
Austrija	2,7	2008

Daudzas valstis kā vienu no rādītājiem, kuru var relatīvi viegli aprēķināt, izvēlas t. s. slimības lapu radītās izmaksas. Piemēram, Vācijas apdrošinātāju dati liecina, ka 2006. gadā ar darbu saistītu slimību un nelaimes gadījumu radītās tiešās izmaksas bija 40 miljardi eiro (1,8% no Vācijas iekšzemes kopprodukta). Arī 2007. gadā Eiropā veiktā pētījuma rezultāti liecina, ka slimības lapas rada ievērojamus zaudējumus ekonomikai; piemēram, Beļģijā slimības dēļ zaudētās darba vietas radīja zaudējumus 3,1% apmērā no IKP, Čehijā – 3%, Igaunijā – 5,5%, Nīderlandē – 2,96%, bet Latvijā – 2,8% no IKP (Dati: *European foundation for the improvement of living and working conditions: Absence from work*, 2007).

Tiek rēķināts, ka apmēram viena trešdaļa no visiem darba kavējumiem (t. s. “slimības lapām”) ir saistīti ar sliktiem darba apstākļiem, un vismaz 40% iemeslu, kas rada šos darbaspēju zudumus, ir vienkārši novēršami (Vācijas Apdrošinātāju Asociācija, 2006).

Nenoliedzami, šie skaitļi ir ļoti iespaidīgi, tomēr vairumam uzņēmēju tie šķiet abstrakti un nesaistās ar paša konkrēto uzņēmumu. Tomēr katrs uzņēmējs pats var ļoti vienkārši izrēķināt, kādas izmaksas uzņēmumam rada viena kavēta darba diena (slimības lapas

izmaksas, laika patēriņš darbinieka aizvietošanai un aizvietotāja alga, neiegūtie ieņēmumi, zaudētie klienti u. c.) vai viens nelaiemes gadījums. Turklāt derētu arī apzināties, ka izdevumi rodas ne tikai pašam uzņēmumam, bet arī valsts mērogā (t. s. netiešie izdevumi). Šis netiešās izmaksas parasti ir vismaz četras reizes lielākas nekā tiešās izmaksas (tās veido ārstēšanas un rehabilitācijas izmaksas, slimības lapu izmaksas, invaliditātes radītās izmaksas u. c.) un galu galā arī tiek segtas no pašu uzņēmēju un darbinieku samaksājamiem nodokļiem. Polijā veikts pētījums (CIOP, 2007) par izmaksu sadalījumu liecina, ka izmaksas valsts līmenī varētu būt vēl lielākas (atkarībā no valsts apdrošināšanas sistēmas īpatnībām). Saskaņā ar šo pētījumu 76% no visām ar darba aizsardzību saistītām izmaksām sedz valsts (nodokļu maksātāji kopumā), 13% – paši cietušie un viņu ģimenes un tikai 11% – uzņēmēji.

Ievērojamus izdevumus valstu ekonomikai rada arī priekšlaicīga pensionēšanās (t. sk. sliktās darba vides dēļ). Piemēram, tiek rēķināts, ka Somijas ekonomikai tā rada apmēram 20 miljardu eiro lielus zaudējumus gadā (Ahonen, 2010). 2014. gadā Somijas Sociālo lietu un veselības ministrija veica sliktas darba vides radīto seku ekonomisko izmaksu aprēķinus, izmantojot nedaudz savādāku metodiku. Pētnieki izlēma aprēķiniem izmantot tikai tās izmaksas, kuras ir saistītas ar nodarbināto darba algu izmaksām, nevis rēķināt pilnīgi visas iespējās izmaksu pozīcijas. Tomēr arī šādi aprēķini liecina par lieliem kopējiem zaudējumiem valsts ekonomikai. Kopējie 2012. gadā Somijas ekonomikai radītie zaudējumi bija aptuveni 11 miljardi eiro, kas ir apmēram 11% no kopējās Somijas nodarbinātajiem izmaksāto algu summas (2012. gadā Somijas nodarbināto kopējie algas izdevumi (izmaksas nodarbinātajiem un attiecināmie nodokļi) bija aptuveni 100 miljardi eiro) (Husberg, 2014). 2. tabulā apkopota informācija par konkrētiem izmaksu veidiem.

2. tabula. SOMIJAS EKONOMIKAI RADĪTIE ZAUDĒJUMI 2012. GADĀ

N. p.k.	Izmaksu veids	Aprēķinātie zaudējumi, miljardos eiro
1.	Pārejošās darba nespējas izmaksas	3,4
2.	T. s. "prezenteisma" izmaksas (nodarbināto sliktas pašsajūtas radītie darbaspēju traucējumi)	3,4
3.	Nelaiemes gadījumi darbā	2,0
4.	Arodslimības	0,1
5.	Invaliditātes izmaksas	2,3
	Kopā	11,2

Avots: Wiking Husberg, Mikko Rissanen, Somijas Sociālu lietu un veselības ministrija, 2014.

Latvijā diemžēl netiek veikta šāda veida precīza uzskaitē par to, cik īsti izmaksā darba aizsardzības prasību neievērošana, tomēr arī atsevišķi pieejamie dati liecina, ka šo problēmu nevajadzētu novērtēt par zemu. Valstiskā līmenī veiktie aprēķini liecina, ka, piemēram, 2013. gadā Latvijā atsevišķi izdevumi nelaiemes gadījumu seku novēršanai un arodslimību ārstēšanai bija ne mazāki kā 25 miljoni latu (šajā aprēķinā iekļautas tikai izmaksas par nelaiemes gadījumos un arodslimībās cietušajām personām izmaksājamiem papildu izdevumiem un t. s. "arodslimnieku pensijām", bet nav ietvertas visas citas izmaksas, jo dati par tām nav pieejami).

Visi augstāk minētie skaitļi liecina, ka darba aizsardzība darba vietās var būt ekonomiski ļoti izdevīga jeb, citiem vārdiem sakot, darba devēji nevar atļauties par to nedomāt, ja ilgtermiņā vēlas saglabāt savu konkurētspēju Latvijā un pasaulē.

SVARĪGĀKIE AR DARBA AIZSARDZĪBU SAISTĪTIE IEGULDĪJUMI UN ZAUDĒJUMI

Protams, sākotnēji darba aizsardzības sistēmas izveidošana ir saistīta ar zināmiem ieguldījumiem gan organizatoriskajā darbā, gan tiešos ieguldījumos, kuri saistīti ar apmācību, darba vietu iekārtošanu, drošības līdzekļu nodrošināšanu un daudziem citiem izdevumiem.

SVARĪGĀKIE IZDEVUMU RĀDĪTĀJI, KAS SAISTĪTI AR DARBA AIZSARDZĪBAS ORGANIZĒŠANU UN NODROŠINĀŠANU UZŅĒMUMĀ

Galvenokārt tās ir dažādas izmaksas, kas saistītas ar normatīvajos aktos noteiktajām prasībām nodrošināt drošu un veselībai nekaitīgu darba vidi, piemēram:

- Darba aizsardzības organizatoriskās struktūras nodrošināšana (uzņēmuma darbinieku apmācība darba aizsardzības jautājumos vai līguma noslēgšana ar ārēju pakalpojumu sniedzēju) un darba aizsardzības sistēmas organizēšanai veltītais uzņēmuma vadības un iesaistīto speciālistu laiks.
- Prasībām atbilstoša darba telpu (darba vietu) iekārtošana.
- Prasībām atbilstoša darba aprīkojuma (iekārtu, instrumentu, to apkopes un remonta u. tml.) nodrošināšana un uzturēšana.
- Darbinieku apmācību (piemēram, instruktāžas, specifisko apmācību u. tml.) nodrošināšana.
- Darba procesu un darba organizācijas izplānošana.
- Individuālās aizsardzības līdzekļu (darba apavu, apģērba, darba cimdu un respiratoru u. tml.) nodrošināšana.
- Darbinieku obligāto veselības pārbaūžu nodrošināšana.
- Darba drošības zīmju nodrošināšana u. tml.

SVARĪGĀKIE IZDEVUMU RĀDĪTĀJI, KAS SAISTĪTI AR SLIKTU DARBA VIDĪ UN DARBA AIZSARDZĪBAS PRASĪBU NEIEVĒROŠANU

Nepiemērota, nedroša vai veselībai kaitīga darba vide darba devējam var radīt ļoti dažāda veida izmaksas un zaudējumus. Daļa no šīm izmaksām ir samērā viegli aprēķināmas, citas – salīdzinoši grūtāk. Jāatzīmē arī tas, ka atbilstoši likumdošanas prasībām tikai neliela daļa no zaudējumiem, kuri rodas sliktu darba apstākļu dēļ, skar tieši uzņēmējus. Tālākajās šī materiāla nodaļās mēģināsim atspoguļot svarīgākos izmaksu rādītājus gan uzņēmumu, gan valsts līmenī.

AR DARBA AIZSARDZĪBU SAISTĪTĀS IZMAKSAS UZŅĒMUMA LĪMENĪ

Izmaksas vai zaudējumi, kas uzņēmumam (darba devējam) var rasties nepiemērotu, nedrošu vai neveselīgu darba apstākļu dēļ, var dalīt divās lielās grupās:

- 1) **potenciālie zaudējumi dažādu nelaimes gadījumu dēļ** (ciešot nodarbinātajiem, iekārtām, materiāliem u. tml.) **un avāriju dēļ** (notiekot ķīmisko vielu noplūdēm, iekārtu avārijām, ugunsgrēkiem, sprādzieniem u. tml.);
- 2) **potenciālie zaudējumi nepareizas darba organizācijas, neefektīvu iekārtu, nepietiekamas apmācības, darba vietu plānošanas u. c. iemeslu dēļ** – tie ietekmē darbinieku (un līdz ar to visa uzņēmuma) produktivitāti un/vai palielina veselības traucējumu un darba nespējas risku (palielinot t. s. slimības lapu skaitu).

Kaut gan šāds dalījums nav pilnīgi precīzs, tomēr tas dod priekšstatu par to, kur, iespējams, var rasties zaudējumi vai kur ir vērts investēt. Nelaiemes gadījumu novēršana palīdz novērst potenciālos zaudējumus, savukārt produktivitātes un veselības uzlabošana – samazināt izmaksas un palielināt peļņu.

Uzņēmumu zaudējumi darba vietās notikušo nelaimes gadījumu vai ārkārtas situāciju dēļ ir salīdzinoši daudz pētīti, tomēr uzņēmumu līmenī joprojām nepietiekami apzināti un izprasti. Šajā materiālā vēlamies pieminēt svarīgākās izmaksas, no kurām uzņēmumi var izvairīties, novēršot vai samazinot nelaimes gadījumu risku.

Šīs izmaksas var iedalīt divās grupās.

1. **Tiešās izmaksas** – izdevumi, kuri saistīti ar:

- tūlītēju seku likvidēšanu, t. sk. nelaimes gadījumā vai avārijā cietušo transportēšanu uz slimnīcu;
- bojāto materiālu novākšanu un tīrīšanu, remontdarbiem, bojāto iekārtu demontāžu u. tml.);
- jaunu iekārtu iegādi un uzstādīšanu;
- personāla un darba iekārtu dīkstāvi tieši pēc nelaimes gadījuma;
- nesaražoto produkciju, nesniegtajiem pakalpojumiem un līdz ar to – negūto peļņu;
- līgumsaistību nepildīšanu un soda sankcijām no pasūtītāju puses;
- nodarbinātā aizvietošanas izdevumiem, virsstundu apmaksu;
- zaudējumu kompensāciju trešajām personām (piemēram, mantas bojājuma gadījumā u. tml.);
- tiesvedības un juridiskajām izmaksām.

2. **Netiešās izmaksas** – izdevumi, kuri saistīti ar:

- darba produktivitātes krišanos, piemēram, aizvietojojot nelaimes gadījumā cietušo darbinieku ar zemākas kvalifikācijas personālu u. tml.);
- jauno vai aizvietojošo darbinieku apmācību cietušā darbinieka aizvietošanai;
- dažādu darba aizsardzības pasākumu veikšanu pēc nelaimes gadījuma (piemēram, darbinieku atkārtotu instruēšanu, nelaimes gadījumu izmeklēšanu u. c.);
- uzņēmuma reputācijas zaudēšanu (negatīvu publicitāti masu medijos, cietušā darbinieka sūdzībām presē un neformālos medijos, piemēram, draugiem.lv u. tml.);
- palielinātu personāla mainību, ko rada neapmierinātība ar darba apstākļiem;
- grūtībām personāla atlasē zemās reputācijas dēļ;
- palielinātām apdrošināšanas iemaksu prēmijām (ja uzņēmums ir apdrošinājis savas darbības riskus, tad apdrošinātājs, redzot, ka notiek daudz nelaimes gadījumu, palielina apdrošināšanas prēmiju, jo šāds uzņēmums ir “riskantāks”).

AR DARBA AIZSARDZĪBU SAISTĪTĀS IZMAKSAS VALSTS UN INDIVĪDA LĪMENĪ

Ir zināms, ka vairums izmaksu, kuras valsts līmenī rodas nepiemērotu, nedrošu vai neveselīgu darba apstākļu dēļ, rodas tāpēc, ka uzņēmumos netiek ievērotas darba aizsardzības prasības. Latvijā diemžēl tradicionāli tiek uzskatīts, ka šīs izmaksas ir “valsts problēma”, aizmirstot, ka valsts vairumu šo izmaksu sedz no nodokļu maksātāju, tāpat arī uzņēmēju, samaksājamiem nodokļiem. Virkne izmaksu ilgākā laika periodā skar arī cietušo personu un tās tuviniekus.

Galvenās izmaksas, kuras saistītas ar darba aizsardzību, ir:

- izmaksas pārejošas darba nespējas (t. s. slimības lapu) un paliekošu darba spēju zuduma (t. s. invaliditātes) dēļ (ārstēšana un rehabilitācija, invaliditātes pensijas u. c.);
- izmaksas nelaimes gadījumu un ārkārtas situāciju dēļ (neatliekamās medicīniskās palīdzības nodrošināšana, ārkārtas dienestu darbības nodrošināšanas, adiministrēšanas un izmeklēšanas izmaksas u. c.);
- samazināts iekšzemes kopprodukts (samazinātas produktivitātes dēļ);
- cietušajam un ģimenei – ienākumu kritums, ārstēšanās un rehabilitācijas izdevumi, darba maiņa, kvalifikācijas maiņa u. c.

KĀDAS INVESTĪCIJAS DARBA AIZSARDZĪBĀ ATMAKSĀJAS?

Jebkādi ieguldījumi darba aizsardzībā nebūtu jāuztver tikai kā izdevumi, no kuriem nav nekādas nozīmes. Gluži otrādi – šie ieguldījumi būtu jāuztver kā ieguldījumi uzņēmuma ilgtermiņa attīstībā un efektīvas darbības nodrošināšanā.

Runājot par izdevumiem darba aizsardzības prasību nodrošināšanai, ir ļoti svarīgi tos pareizi plānot – ieguldot tos iespējami labākajā veidā, gan raugoties no nodarbināto drošības un veselības viedokļa, gan ņemot vērā darba efektivitātes un produktivitātes aspektus. Jāatceras, ka mūsdienu izpratnē darba aizsardzība neietver tikai to, lai fiziskā darba vide atbilstu prasībām un lai darbinieks būtu nodrošināts ar darba apaviem un ķiverēm, – darba aizsardzība modernā izpratnē ir visa uzņēmuma darbības organizēšana tā, lai ar maksimālu drošību un efektivitāti panāktu vislielāko produktivitāti, neradot nelabvēlīgas sekas veselībai un drošībai. To var sasniegt, tikai radot uzņēmumā drošu, veselībai nekaitīgu un motivējošu darba vidi šī jēdziena plašākajā izpratnē.

Ir trīs svarīgākās darba aizsardzības preventīvo pasākumu grupas, kur redzams vislielākais ekonomiskais ieguvums darba devējiem un kaitīgo darba vides risku faktoru iedarbības samazinājums darbiniekiem.

1. **Organizatoriskie jeb administratīvie risinājumi** darba organizācijas optimizēšanai, samazinot kaitīgo faktoru ietekmi uz darbinieku veselību, kā arī nelaimes gadījumu riska samazināšanai:
 - darba laika organizācijas pilnveidošana:
 - pietiekamu pārtraukumu nodrošināšana darbā;
 - darba maiņu plānošana;
 - elastīgu darba laiku nodrošināšana u. c.;
 - kustību maršrutu rūpīgu plānošana:
 - lieku kustību novēršana, lai izvairītos no laika tērēšanas;
 - izvairīšanās no bīstamām zonām u. c.;
 - darba labāka un drošāka organizācija (pareizas kustības, pareiza veicamo uzdevumu un procesu secība, dažādu instrumentu un materiālu novietošana pareizās vietās u. c.);
 - iekārtu izvietošana pilnveidošana:
 - optimāla iekārtu novietošana plānošana, lai novērstu lieku darbu, veicot materiālu un produktu pārvietošanu;
 - iekārtu novietošana pareizā augstumā u. c.;

- nodarbināto pietiekama apmācība par pareiziem un efektīviem darba paņēmieniem, darba plānošanu u. c.
2. **Tehnoloģiskie risinājumi** darba aprīkojuma izvēlei un lietošanai, tādējādi nodrošinot augstāku drošības līmeni un mazāku ietekmi uz nodarbināto veselību, kā arī augstāku produktivitāti. Šādi risinājumi var ietvert:
- darba procesa automatizāciju, izvēloties iekārtas un tehnoloģijas, kur cilvēka saskarsme ar kaitīgiem faktoriem ir samazināta līdz minimumam;
 - darba aprīkojuma un instrumentu pareizu izvēli, izvēloties iespējami drošu un veselībai nekaitīgu darba aprīkojumu un darba veikšanai piemērotus instrumentus;
 - darba vietu mikroklimata (temperatūras, gaisa relatīvā mitruma u. c.) optimizāciju un apgaismojuma uzlabošanu, nodrošinot komfortablu mikroklimatu un apgaismojumu, tādējādi uzlabojot darbinieku pašsajūtu un produktivitāti;
 - darba vietu iekārtošanu un pilnveidošanu, tai skaitā:
 - dažādu ergonomisko palīgīdzekļu nodrošināšanu, atvieglojot darbu un paātrinot tā paveikšanu;
 - piemērotu individuālās aizsardzības līdzekļu nodrošināšanu, tādējādi samazinot gan darba slodzi, gan arī nelaimes gadījumu risku.
3. **Nodarbināto veselības uzlabošanai domāti pasākumi** – šajā grupā ietilpst jebkuri tieši ar darba vides uzlabošanu nesaistīti pasākumi, kuri vērsti uz nodarbināto veselību kā tādu, piemēram, veselīga dzīvesveida veicināšanu (piemēram, velonovietņu izvietojumu pie uzņēmuma, sporta nodarbību apmeklējumu veicināšana u. tml.), kaitīgo ieradumu mazināšanu (piemēram, rīkojot uzņēmuma kampaņas par smēķēšanas atmešanu), veselīgu ieradumu (piemēram, veselīgas ēšanas) veicināšanu, kā arī virkne dažādu citu pasākumu (piemēram, vakcinācijas u. tml.).

Pēdējo gadu laikā pasaulē daudz pētīts, vai un kā šādi ieguldījumi atmaksājas. 2010. gada nogalē noslēdzās Eiropas Komisijas finansēts pētījums *benOSH (Benefits of occupational safety and health, Prevent, Belgium, 2010)*, kurā tika analizēti ieguldījumi dažādos darba aizsardzības pasākumos un nelaimes gadījumu novēršanā un secināts, ka vidējā izmaksu / ieguvumu attiecība (*CBR – cost / benefit ratio*) ir robežās no 2,18 līdz 2,89. Pētījumā tika analizēts dažādu ieguldījumu veidu ekonomiskais izdevīgums un konstatēts, ka tas ir atšķirīgs, bet, veicot saprātīgus un pārdomātus ieguldījumus, pozitīvs. Piemēram, veicot darba vietu piemērošanu nodarbinātajiem, *CBR* bija robežās no 1,65 līdz 2,15, savukārt, nomainot darbā lietotās iekārtas, – robežās no 1,36 līdz 3,18; respektīvi, tas nozīmē, ka katrs ieguldītais eiro sniedz 1,36–3,18 eiro atdevi.

2013. gadā *ISSA (International Social Security Association)* publicēja plašu pētījumu, kurā tika analizēts potenciālo ieguldījumu darba aizsardzībā ekonomiskais izdevīgums un konstatēts, ka vidējais ieguvums no katra ieguldītā eiro ir 2,21 eiro.

Ari Eiropas Arodveselības un darba drošības aģentūra 2014. gadā ir publicējusi vairāku piemēru analīzi dažādās nozarēs, kur ieguldījumi darba aizsardzībā analizēti pēc to atmaksāšanas ilguma gados (pieņemot, ka jebkuras investīcijas ražošanā, kuras atmaksājas ātrāk nekā četros gados, ir efektīvas) (sk. 3. tabulu).

3. tabula. DAŽU DARBA AIZSARDZĪBAS INVESTĪCIJU ATMAKSĀŠANĀS LAIKS

Sektors	Pasākums	Rezultāti	Atmaksāšanās periods
Metālapstrāde	Sadarbībā ar nodarbinātajiem veikta individuālo gaisa atsūces sistēmu, iekārtu un individuālās aizsardzības līdzekļu (IAL) izvēle un uzstādīšana	Uzlabota produktivitāte mazāka slimības lapu skaita un labāka IAL dizaina dēļ	1 gads
Konditoreja	Ventilācijas sistēmas uzstādīšana, lai novērstu putekļu nokļūšanu gaisā	Astmas un alerģijas gadījumu samazināšana	3,4 gadi
Atkritumu apsaimniekošana	Apmācības un labāki IAL paslīdēšanas un pakļūšanas nelaimes gadījumu novēršanai	Nelaimes gadījumu skaita samazinājums par 20%	1,3 gadi
Grīdas segumu ieklāšana	Apmācība pareizā celšanā, fizikultūra, celšanas iekārtu nodrošināšana un atgādinājumi un apdrošināšana	Slimības lapu skaita samazinājums muguras sāpju samazinājuma dēļ	2,16 gadi
Konditoreja (piegāde)	Apmācība un atgādināšana par preventīvajiem pasākumiem	Nelaimes gadījumu skaita samazinājums piegādes laikā par 67%	< 1 gads
Celtniecība	Individuālas fizioterapeita konsultācijas, speciāla programma atpūtas pauzēm un apmācība	Samazināts muskuļu un skeleta sistēmas slimību un darba kavējumu skaits	< 1 gads
Celtniecība (logu montāža)	Speciālu iekārtu noma logu montāžas nodrošināšanai (daļēji apmaksā klienti)	Samazināts darba kavējumu skaits, uzlabojies montāžas ātrums	2,62 gadi
Pārtikas ražošana	Speciālu pacēlāju un iepakojšanas iekārtas lietošana	Samazināts muskuļu-skeleta sistēmas slimību skaits un darba kavējumu skaits, uzlabojies piegādes ātrums	2 gadi

Turpmāk materiālā tiks parādīti dažī piemēri no reāliem Latvijas uzņēmumiem, kur labi redzams, kā ar ļoti vienkāršiem pasākumiem un nelieliem ieguldījumiem var panākt būtisku efektu – gan no ekonomiskā, gan arī no darba aizsardzības viedokļa –, samazinot slodzi un piepūli vai nelaimes gadījumu risku. Šie ieguldījumi var dot tiešu ekonomisku labumu – vai nu samazinot tiešās izmaksas, vai arī ietekmējot darba produktivitāti, tādējādi dodot savu ieguldījumu uzņēmuma rentabilitātē. Tikš analizētas arī tās izmaksas, kuras rodas, notiekot nelaimes gadījumiem, uzsverot, ka reizēm salīdzinoši nelieli ieguldījumi būtu palīdzējuši novērst šos nelaimes gadījumus, tādējādi sniedzot ekonomisku ieguvumu uzņēmumam.

Katrā uzņēmumā ir daudz dažādu iespēju uzlabot gan darba efektivitāti, gan darbinieku darba apstākļus un samazināt darba vides riska faktoru ietekmi uz veselību un drošību, kuras neprasa gandrīz nekādus ieguldījumus, un šajā materiālā atradīsiet arī šādus piemērus.

NELAIMES GADĪJUMA IZMAKSAS BEZ MATERIĀLU VAI IEKĀRTU BOJĀJUMU IZMAKSĀM

APRAKSTS

Ceļu būves uzņēmumā nodarbinātais bruģētājs Jānis B. nebija pietiekami apmācīts izmantot drošus darba paņēmienus un nodrošināts ar prasībām atbilstošiem darba apaviem – puszābakiem ar cietiem purngaliem, bet strādāja sporta apavos.

Strādājot pie bruģa ieklāšanas darbiem, neuzmanības dēļ notika nelaimes gadījums – darbiniekam uz kājas uzkrita bruģakmens, sadragājot divus pēdas kaulus.

Cik izmaksāja ceļu būves uzņēmumā nodarbinātā nelaimes gadījums?
Vai darba aizsardzības preventīvie pasākumi varētu atmaksāties?

TIEŠĀS IZMAKSAS

Notiekot nelaimes gadījumam, pie Jāņa B. pieteidzās pieci citi brigādes strādnieki	Pieci darbinieki nestrādāja 30 minūtes, kopā 2,5 h x 5,76 eiro* = 14,4 eiro
Cietušā nogādāšana slimnīcā ar brigādes meistara automašīnu	60 km ceļš līdz slimnīcai un atpakaļ (vidējā transporta izmaksa 0,25 eiro/km) = 15,00 eiro Brīgdiera darba laiks 3 stundas = 17,28 eiro
Jānis B. ārstējās aptuveni 4 nedēļas (darba nespējas lapa – 4 nedēļas)	Pārejošas darba nespējas (t. s. A slimības lapas – 10 kalendārās dienas, 80% no algas) izmaksas darba devējam = 368,80 eiro
Citi izdevumi (nelaimes gadījumu izmeklēšana, paskaidrojumu savākšana, dokumentu kopijas, transporta izmaksas u. c.)	~ 70,00 eiro
Kopā TIEŠĀS izmaksas (ne mazāk kā): 470,48 eiro	

* Aprēķinam izmantotie dati (šajā un nākamajā tabulā): vidējā darba samaksa Latvijā 31.06.2014. – 766,00 eiro bruto (avots: LR Centrālā statistikas pārvalde, www.csb.gov.lv). Pieņemts, ka mēnesī ir vidēji 21 darba diena, kopējās darba dienas izmaksas darba devējam (iekļauts ledzīvotāju ienākumu nodoklis un sociālās apdrošināšanas iemaksas) – 46,1 eiro, vidējās darba stundas izmaksas – 5,76 eiro, 1.–10. kalendārās slimības lapu dienas – 80% no algas.

Noteikti jāņem vērā, ka šādā it kā vienkāršā nelaimes gadījumā uzņēmumam būs arī virkne **netiešo izmaksu** (piemēram, tehnikas dīkstāve tūlīt pēc nelaimes gadījuma, darbu pārplānošana, cita darbinieka atrašana vai pieņemšana uz laiku, aizvietotāja apmācība, cietušā un citu nodarbināto atkārtota ārpuskārtas instruktāža, slikta publicitāte u. tml.).

Šajā piemērā skaidri redzams, ka nodarbinātajam izsniegti darba apavi (kas ir arī normatīvo aktu prasība) būtu vairākkārt atmaksājušies.

NELAIMES GADĪJUMA IZMAKSAS AR MATERIĀLU VAI IEKĀRTU BOJĀJUMU IZMAKSĀM

APRAKSTS

Sastatņu nomas un montāžas uzņēmums veica darbus objektā, montējot sastatnes septiņus stāvus augstai ēkai. Paralēli tam būvlaukumā strādāja cits apakšuzņēmējs, kurš ar celtni krāva sausā apmetuma maisus ēkas 6. stāvā. Kļūdaini izvēlētas materiālu nokraušanas vietas un nepareizas operatora rīcības dēļ (viens virs otras tika saliktas divas paletes ar sausā apmetuma maisiem) viena no paletēm nogāzās, smagi ievainojot lejā strādājošo sastatņu nomas un montāžas uzņēmumā nodarbināto Kalvi S., kā arī ievērojami sabojājot sastatnes.

Cik izmaksāja uzņēmumā nodarbinātā nelaimes gadījums?
Vai darba aizsardzības preventīvie pasākumi varētu atmaksāties?

TIEŠĀS IZMAKSAS**

Notiekot nelaimes gadījumam, pie Kalvja S. piestieidzās citi būvlaukumā strādājošie un darbs tika apturēts apmēram uz vienu stundu	15 darbinieki nestrādāja 60 minūtes, kopā 15 h × 5,76 eiro = 86,40 eiro , vienu stundu netika lietots celtnis = 15,00 eiro
Kalvis S. ārstējās aptuveni 3 mēnešus (darba nespējas lapa – 12 nedēļas)	Pārejošas darba nespējas (t. s. A slimības lapas) izmaksas darba devējam = 368,80 eiro
Bojāto sastatņu elementu demontāža, visas konstrukcijas papildu pārbaude un nostiprināšana, jaunu elementu montāža, pacēlāja nomas izmaksas šo darbu veikšanai	Bojātie elementi = 500,00 eiro Papildus patērētais darbs ne mazāk kā 4 nodarbinātajiem, katram 4 h = 92,16 eiro Pacēlāja izmaksa 4 stundas = 60,00 eiro
Bojātie materiāli, to aizvākšana un aizvietošana	Papildus patērētais darbs ne mazāk kā 2 nodarbinātajiem, katram 2 h = 23,04 eiro Bojāto materiālu (8 maiši neatgrieznieki sabojāti) aizvietošana, 8 × 4,50 eiro = 50,00 eiro
Citi izdevumi (nelaimes gadījumu izmeklēšana, paskaidrojumu savākšana, dokumentu kopijas, transporta izmaksas u. c.)	~ 100,00 eiro
Kopā TIEŠĀS izmaksas (ne mazāk kā): 1205,40 eiro	

** Skaidrojumu par izmaksu pamatojumu sk. iepriekšējā piemērā.

Šādā sarežģītākā nelaimes gadījumā uzņēmumam noteikti būs arī virkne **netiešo izmaksu** – gan tādas, kuras šajā situācijā radīs lielus zaudējumus, kaut vai, piemēram, vienas stundas dīkstāve visai būvlaukumā esošajai tehnikai, gan arī, līdzīgi kā iepriekšējā piemērā, virkne citu netiešo izmaksu (piemēram, laiks nelaimes gadījuma apspriešanai būvobjekta sanāksmē, citu darbinieku atrašana vai pieņemšana uz laiku un šī aizvietotāja apmācība, cietušā un citu nodarbināto atkārtota ārpuskārtas instruktāža, slikta publicitāte u. tml.).

Šajā piemērā redzams, cik dārgi var izmaksāt nelaimes gadījums, kura novēršana nebūtu maksājusi gandrīz neko. Bija nepieciešama tikai 1) nodarbināto pietiekama apmācība, 2) pareiza materiālu nokraušanas vietas izvēle un 3) atbilstoša darbu uzraudzība, lai nepieļautu šādu situāciju veidošanos.

DARBA PRODUKTIVITĀTES NODROŠINĀŠANA, IZMANTOJOT PIEMĒROTU UN EFEKTĪVU DARBA APRĪKOJUMU

APRAKSTS

Divās darba vietās (sk. attēlus) abu nodarbināto uzdevums ir vienāds – divpusējā ēvelē jāievieto dēļi, paņemot tos no paletes. Vienā gadījumā nodarbinātais izmanto parastu koka paleti, noliecoties pēc katra dēļša un ieliekot to ēvelē (šajā gadījumā nodarbinātajam ir ievērojama fiziskā slodze, jo nākas noliekties pat vairākus tūkstošus reižu dienā). Otrā gadījumā nodarbinātais ir nodrošināts ar hidraulisku pacēlāju apgādātu palešu turētāju, kurš automātiski paceļ paleti uz augšu, tiklīdz samazinās tā svars. Līdz ar to nodarbinātajam nav jānoliecas pēc dēļiņiem, jo tie vienmēr ir ērtā augstumā un paņemami bez piepūles.

Aprēķinot abu nodarbināto produktivitāti, redzam, ka, neizmantojot paleti ar pacēlāju, uz katras paletes esošo dēļiņu ielikšana ēvelē prasa apmēram 8 minūtes vairāk (23 minūtes 15 minūšu vietā). Līdz ar to viens nodarbinātais dienas laikā spēj apstrādāt 32 paletes, bet otrs – tikai 20. Tādējādi dienā tiek zaudētas apmēram 1,5 stundas laika, tāpat nodarbinātais, kuram jāveic lielas kustības, vairāk nogurst, līdz ar to sagaidāms, ka vairāk un biežāk slimos vai pametīs darbu pārāk lielas slodzes dēļ, tādējādi radot darba devējam papildu izmaksas pārejošas darba nespējas (t. s. “slimības lapas”) apmaksai vai jaunu nodarbināto pieņemšanai darbā un apmācībai.

RISINĀJUMS

Pirmajā darba vietā (1) ir pamatojums veikt darba aprīkojuma uzlabojumus, nodrošinot nodarbināto ar hidraulisku palešu turētāju, kura aptuvenās izmaksas ir 700,00 eiro. Šāda veida ieguldījums samazinātu arī nodarbinātā slodzi un nogurumu. Turklāt šāda veida uzlabojums ir viegli veicams, neprasa pārāk lielus finansiālus ieguldījumus, un tā atdeve ir panākama pāris mēnešu laikā.

IEGUVUMS

Nepareizas darba organizācijas dēļ viens nodarbinātais vidēji dienā neproduktīvi pavada 1,5 stundas no darba laika (jo viņam šī darba operācija prasa ievērojami vairāk laika nekā otram nodarbinātajam), kā arī ievērojami vairāk nogurst, līdz ar to iespējama biežāka slimošana. Rēķinot ekonomisko ieguvumu, tikai uz kavēto darba laiku tas ir apmēram 8,64 eiro darba dienā (vai 181,44 eiro mēnesī uz vienu darbinieku vienā maiņā). Papildus zaudētajam darba laikam zaudējumus rada arī iekārtas (ēveles) darbība tukšgaitā (iekārtas jauda ir 3 kW, tātad 90 minūšu laikā tā patērē elektrību par aptuveni 0,7 eiro dienā jeb 14,65 eiro mēnesī, ja iekārta strādā vienu maiņu), nerēķinot citas ar tās neefektīvu darbību saistītās izmaksas. Līdz ar to var aprēķināt, ka iegādātais palešu pacēlājs aptuveni 4,5 mēnešu laikā būs pilnībā atpelnījis ieguldītos līdzekļus.

DARBA PRODUKTIVITĀTES UZLABOŠANA, NODROŠINOT PAREIZU DARBA PLĀNOŠANU

APRAKSTS

Galdniecības uzņēmums nodarbojas ar koksnes zāģēšanu un šķirošanu, no tās turpmākās apstrādes procesā izgatavojot mēbeļu plāksnes.

Pie zāģmateriālu noņemšanas no konveijera blakus strādā divi nodarbinātie ar vienādu darba uzdevumu – noņemt dēļus un salikt tos uz paletēm. Vienam nodarbinātajam (1.) palete atrodas tieši līnijas galā, savukārt otram (2.) – aiz muguras, līdz ar to viņam katra dēļa nolikšanai ir jāpagriežas apmēram par 150 grādiem. Otrais nodarbinātais sūdzas par smagiem darba apstākļiem un muguras sāpēm.

Analizējot šo darba vietu, tika konstatēts, ka 1. nodarbinātais minūtē pārliet vidēji 9 dēļus, savukārt 2. nodarbinātais – 7 dēļus. Tātad darba maiņas laikā 1. nodarbinātais pārliet 3500 dēļus, savukārt 2. nodarbinātais – tikai 2700 dēļus.

RISINĀJUMS

Konkrētajā darba vietā ir ļoti viegli veikt organizatoriskus pilnveidojumus, piemēram, abiem nodarbinātajiem novietojot paletes tieši pretim līnijai, lai nodrošinātu to, ka abi darbinieki varētu likt dēļus, lieki nekustoties, tādējādi samazinot slodzi un nogurumu. Šāda veida uzlabojums ir viegli veicams un neprasa finansiālus ieguldījumus.

IEGUVUMS

Nepareizas darba organizācijas dēļ 2. nodarbinātais vidēji dienā neproduktīvi pavada gandrīz 2 stundas no darba laika (jo viņam šī darba operācija prasa ievērojami vairāk laika nekā 1. nodarbinātajam), kā arī ievērojami vairāk nogurst, līdz ar to iespējama biežāka slimošana. Rēķinot ekonomisko ieguvumu, tikai uz kavēto darba laiku tas ir apmēram 11,52 eiro darba dienā (jeb 241,92 eiro mēnesī).

PAREIZA DARBU PLĀNOŠANA, ŅEMOT VĒRĀ DARBINIEKU INDIVIDUĀLĀS ĪPATNĪBAS

APRAKSTS

Galdniecības uzņēmums nodarbojas ar līmēto koka plākšņu izgatavošanu. Attēlā ir redzama darba vieta pie līmēto koka plākšņu izņemšanas no preses (šī ir viena no četrām presēm, kuras izmanto uzņēmumā; pie tām kopā strādā 8 darbinieki). Uz galda plāksnes tiek apskatītas un atkarībā no to kvalitātes novietotas uz kāda no apkārt esošajiem paliktņiem. Lielāko slodzi šajā darbā rada plākšņu pagriešana uz galda, lai tās aplūkotu, kā arī to nokraušana. Darbinieku galvenās sūdzības, kuras rada arī pārejošu darba nespēju (slimības lapas), ir par lielu slodzi mugurai.

Lai mazinātu slodzi uz mugurkaulu, šī darba vieta ir aprīkota ar augstumā regulējamu galdu, tomēr šajā situācijā var redzēt, ka darbā norīkotajiem darbiniekiem ir ļoti atšķirīgs auguma garums, līdz ar to galdu nav iespējams pareizi noregulēt.

RISINĀJUMS

Šajā situācijā efektīvs un lēts preventīvais pasākums, kuru varētu realizēt bez papildu izmaksām, ir pirms darba sākšanas sadalīt pie četrām presēm strādājošos 8 darbiniekus pēc auguma, lai pie katras preses strādātu augumā līdzīgie darbinieki.

IEGUVUMS

Šādi pasākumi neprasa nekādus papildu līdzekļus, bet ievērojami samazina slodzi nodarbinātajiem (līdz ar to arī slimības lapu skaitu) un uzlabo darba efektivitāti, jo plāksnes var nocelt ar mazāku piepūli – līdz ar to mazāk nogurt un ātrāk strādāt.

NODARBINĀTO APMĀCĪBA DARBA SLODZES SAMAZINĀŠANAI UN PRODUKTIVITĀTES UZLABOŠANAI

APRAKSTS

Kādas Latvijas slimnīcas diktofonu centrā nodarbinātie sūdzējās par milzīgu darba slodzi un pārguruma izraisītām veselības problēmām (sāpēm mugurā, plaukstu locītavā, nomāktību un citiem pārpūlēšanās izraisītiem simptomiem). Analizējot situāciju, kļuva skaidrs, ka svarīgākais no problēmas cēloņiem ir lielais kļūdaino izrakstu skaits, kuru labošanai nācās tērēt ļoti daudz laika. Tika veikta darbinieku speciāla anketēšana, lai noskaidrotu svarīgākās problēmas un sūdzības.

RISINĀJUMS

Izpētot problēmu, kļuva skaidrs, ka viens no iemesliem, kāpēc darbinieki netiek galā ar darba uzdevumiem un pieļauj daudz kļūdu, ir tas, ka nav veikta apmācība pareizai rakstīšanai uz datora. Tika konstatēts, ka vidēji viena pārrakstīšanās kļūda tekstā prasa 2 sekundes labošanas laika. Tika izlemts veikt darbinieku apmācību, nosakot kļūdu skaitu pirms un pēc apmācības (2 standartā teksti, 10 minūtes, programma skaita nodrukātās zīmes minūtē un kļūdas). Apmācībām tika izmantota speciāla bezmaksas datorprogramma.

Izvērtējot rezultātus pirms un pēc apmācības, tika konstatēts, ka ir ievērojami uzlabojies drukas ātrums (drukāto zīmju skaits minūtē), kā arī samazinājies kļūdu skaits (10 minūšu laikā). Atkarībā no operatora drukas ātrums uzlabojās no 4% līdz pat 54%, savukārt kļūdu skaits, salīdzinot ar rezultātu pirms apmācības, samazinājās robežās no 12% līdz 30% (sk. tabulu).

IZMAIŅAS DRUKĀŠANAS ĀTRUMĀ UN PIEĻAUTO KĻŪDU SKAITĀ

Operators	1	2	3	4	5	6
Drukāto zīmju skaits min. pirms apmācības / drukāto zīmju skaits min. pēc apmācības;	139 / 159	115 / 135	102 / 132	72 / 111	110 / 120	95 / 99
% uzlabojums	~ 14 %	~ 17 %	~ 29 %	~ 54 %	~ 9 %	~ 4 %
Kļūdu skaits 10 min. laikā pirms apmācības / kļūdu skaits 10 min. laikā pēc apmācības;	89 / 11	94 / 15	31 / 7	103 / 15	63 / 19	44 / 11
% no iepriekšējā rezultāta	~ 12 %	~ 14 %	~ 23 %	~ 15 %	~ 30 %	~ 27 %

IEGUVUMS

Ievērojami uzlabojās darba kvalitāte un samazinājās kļūdu skaits, kā arī sūdzību skaits par kļūdainiem izrakstiem. Savukārt nodarbinātajiem ievērojami samazinājās sūdzības par pārslodzi un nespēju tikt galā ar darba pienākumiem.

Izmaksas: apmēram 10 stundas mācībām katram operatoram (10 h × 3,41 eiro = 34,10 eiro uz nodarbināto).

VAKCINĀCIJU NODROŠINĀŠANA NODARBINĀTAJIEM

APRAKSTS

SIA "Piemērs" nodarbojas ar dažāda rakstura konsultācijām uzņēmējdarbības organizēšanai, kā arī organizē mācību kursus gan uz vietas sava uzņēmuma telpās, gan pie klientiem. Uzņēmumā strādā 20 darbinieki, kuru darbs ir tieši saistīts ar darbu pie datora gan pašu uzņēmuma, gan citu uzņēmumu telpās, nodrošinot konsultācijas vai veicot apmācības. Uzņēmuma telpas ik dienas apmeklē vairāki klienti, kā arī mācību apmeklētāji.

Katru gadu, sākoties ziemas sezonai, ar sezonālo gripu saslimst vismaz 2–3 darbinieki. Atbilstoši Latvijā ierastajai praksei, bieži vien saslimušie darbinieki turpina nākt uz darbu, inficējot arī kolēģus.

Cik izmaksātu SIA "Piemērs" nodarbināto vakcinācija pret sezonālo gripu?
Vai tā varētu atmaksāties?

Izmaksas visu darbinieku vakcinācijai:

20 vakcīnas = 20 × 7,50 eiro = 150,00 eiro

Izmaksas viena darbinieka saslimšanas gadījumā:

Tiešās izmaksas*: **179,79 eiro** (29,79 eiro zaudējums salīdzinājumā ar izdevumiem vakcinācijai)

Netiešās izmaksas: darbu pārplānošanai veltītais darba laiks, darbinieka aizstāšana, virsstundu apmaksā, negūtā peļņa, zaudēti pasūtījumi: **eiro?**

Izmaksas divu darbinieku saslimšanas gadījumā:

Tiešās izmaksas*: **359,58 eiro** (209,58 eiro zaudējums salīdzinājumā ar izdevumiem vakcinācijai)

Netiešās izmaksas: darbu pārplānošanai veltītais darba laiks, darbinieka aizstāšana, virsstundu apmaksā, negūtā peļņa, zaudēti pasūtījumi: **eiro?**

* Dati aprēķinam: vidējais slimības ilgums – 6 dienas, 1 slimības diena – neapmaksāta, 2.–3. diena – 75% no algas, 4.–6. diena – 80% no algas.

Šādam piemēram var būt daudz variāciju: katrā atsevišķā gadījumā var būtiski atšķirties netiešās izmaksas, var ievērojami atšķirties darbinieku vidējā darba alga, darba nespēja var būt ilgāka nekā šajā piemērā, vakcīna konkrētajā gadā var nebūt pietiekami efektīva u. tml. Tomēr arī šāds vienkāršots aprēķins rāda, ka šī var būt efektīva investīcija.

SĪKĀKA INFORMĀCIJA

Par darba aizsardzības ekonomisko izdevīgumu ir publicēts daudz pētījumu un sagatavots daudz informatīvu materiālu. Iesakām iepazīties ar dažiem no tiem:

Eiropas Darba drošības un veselības aizsardzības aģentūras mājas lapas sadaļa “**Darba aizsardzības ekonomiskais izdevīgums**”, http://osha.europa.eu/en/topics/economic-incentives/index_html

The cost of work-related injury and illness for australian employers, workers and the community: 2008-09, Australian Safety and Compensation Council, 2013, ISBN 978 0 642 32801 4 PDF.

Economic incentives to improve occupational safety and health: a review from the European perspective, European Agency for Safety and Health at Work, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2010. ISBN 978-92-9191-299-5

http://osha.europa.eu/en/publications/reports/economic_incentives_TE3109255ENC/view

EUROSTAT Statistics in focus, 63/2009, Eurostat, 2009,

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-09-063/EN/KS-SF-09-063-EN.PDF

More health can mean higher profits. The economic efficiency of health and safety at work, German Federal institute for Occupational safety and health, 2006, ISBN 3-88261-454-7, http://www.baua.de/en/Publications/Brochures/A42.pdf?__blob=publicationFile&v=5

Reduce risks – cut costs! Economy and occupational safety and health, International Labour Office, 2007, ISBN 978-92-2-419746-8,

<http://www.oit.org/public/english/region/eurpro/moscow/info/publ/risks.pdf>

Reduce risks – cut costs. The real costs of accidents and ill health, Health and Safety Executive, UK, 2002, ISBN 0 7176 2337 8, <http://www.hse.gov.uk/pubns/indg355.pdf>

Well-being creates productivity, The Centre for Occupational Safety and The Finnish Work Environment Fund, 2007, ISBN 978-951-810-339-7, [http://www.tyoturva.fi/julkaisut/well-being_creates_productivity_-_the_druvan-modell\(27026\).1284.shtml](http://www.tyoturva.fi/julkaisut/well-being_creates_productivity_-_the_druvan-modell(27026).1284.shtml)

PAPILDU INFORMĀCIJA

LABKLĀJĪBAS MINISTRIJAS DARBA ATTIECĪBU UN DARBA AIZSARDZĪBAS POLITIKAS DEPARTAMENTĀ

Skolas ielā 28, Rīgā, LV-1010
Tālrunis 67021526
www.lm.gov.lv

VALSTS DARBA INSPEKCIJĀ

K. Valdemāra ielā 38, k-1, Rīgā, LV-1010
Tālrunis 67186522, 67186523
www.vdi.gov.lv

LATVIJAS DARBA DEVĒJU KONFEDERĀCIJĀ

Baznīcas ielā 25-3, Rīgā, LV-1010
Tālrunis 67225162
www.lddk.lv

RSU DARBA DROŠĪBAS UN VIDES VESELĪBAS INSTITŪTĀ

Dzirciema ielā 16, Rīgā, LV 1007
Tālrunis: 67409139
www.rsu.lv/ddvvi

INFORMĀCIJU PAR DARBA AIZSARDZĪBAS JAUTĀJUMIEM MEKLĒJIET MĀJAS LAPĀS

www.osha.lv
www.stradavesels.lv

